รายงาน
มาตรฐานสินค้ายั่งยืน “Sustainable Product Initiative” ของสหภาพยุโรป

มิถุนายน 2564

สำนักงานที่ปรึกษาด้านอุตสาหกรรมในต่างประเทศ
ประจำกรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย
Cottagegasse 48,
1180-Vienna, Austria

ชื่อรายงาน:
มาตรฐานสินค้ายั่งยืน “Sustainable Product Initiative” ของสหภาพยุโรป

Key words:
สินค้ายั่งยืน เศรษฐกิจหมุนเวียน

สรุปและเรียบเรียง – นางสาวปาริฉัตร เลขาจารกุล
บรรณาธิการที่ปรึกษา – นางสาวกิตติ์สิริ แก้วพิพัฒน์ อัครราชทูตที่ปรึกษา (ฝ่ายอุตสาหกรรม)
กองบรรณาธิการ – นางสาวปาริฉัตร เลขาจารกุล

หากท่านสนใจรายละเอียดเกี่ยวกับสำนักงานและบทความที่เกี่ยวข้อง สามารถติดตามสำนักงานได้ที่
http://thaiindustrialoffice.wordpress.com
https://www.facebook.com/thaiindustrialVienna

สารบัญ

บทนำ..... 4

1. ทำความรู้จักกับ Sustainable Products Initiatives..... 6

2. มาตรการที่อยู่ระหว่างการพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการ..... 9

    2.1 แก้ไขกฎหมาย Ecodesign Directive..... 9

    2.2 มาตรการ “digital product passport”..... 9

3. ผลกระทบต่อภาคเอกชน..... 12

4. แนวทางการดำเนินการของภาครัฐ และข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นของสำนักงานที่ปรึกษาฯ..... 13

บรรณานุกรม..... 14

บทนำ

เนื่องจากปัจจุบันเทรนด์ของโลกทั้งการส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ การฟื้นฟูจากวิกฤตโควิด-19 หรือแม้แต่พฤติกรรมในการเลือกสินค้าในการใช้จ่ายของผู้บริโภค เริ่มหันมาตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหภาพยุโรปภายใต้คณะกรรมาธิการชุดปี พ.ศ. 2562 – 2567 ภายใต้การนำของนาง Ursula von der Leyen ที่ตั้งเป้าหมายอย่างมุ่งมั่นในการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยมีหมุดหลักสำคัญ คือ ภายในปี 2030 (พ.ศ. 2573) ลดการปล่อยคาร์บอนร้อยละ 55 และในปี 2050 (พ.ศ. 2593) ตั้งเป้าหมายว่าจะเป็นภูมิภาคแรกที่สามารถเป็นกลางทางสภาพภูมิอากาศหรือปล่อยคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์ (carbon-neutral) เมื่อเทียบกับปี 1990 (พ.ศ. 2533)

ภายใต้กรอบเป้าหมายดังกล่าว ในเดือนธันวาคมปี 2019 ได้ประกาศแผนปฏิรูปสีเขียวของสหภาพยุโรป หรือที่รู้จักกันในชื่อ “European Green Deal” ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์เพื่อปฏิรูปโครงสร้างและอุตสาหกรรมให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นกรอบการดำเนินงานในการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชน ทำให้สหภาพยุโรปเป็นกลางทางสภาพภูมิอากาศ และคุ้มครองถิ่นอาศัยตามธรรมชาติ โดยที่ไม่ละทิ้งใครไว้ข้างหลัง และหากมาพิจารณาในมิติด้านการค้า ได้นำยุทธศาสตร์ดังกล่าวเป็นมาตรฐานในการสร้างความเท่าเทียมในการแข่งขันของสินค้าและบริการ ทั้งผู้ประกอบการภายในสหภาพยุโรปเอง และประเทศอื่นๆ ที่ต้องการจำหน่ายสินค้าในตลาดของสหภาพยุโรป โดยเฉพาะประเทศที่สาม ที่มีมาตรฐานในการกำกับดูแลด้านสิ่งแวดล้อมที่ต่ำกว่าทางสหภาพยุโรป เพื่อไม่เกิดสิ่งที่เรียกว่า “การรั่วไหลของคาร์บอน (carbon leakage)” ซึ่งหมายถึงการย้ายฐานการผลิตไปสู่ประเทศที่มีต้นทุนในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ต่ำกว่า

ภายใต้ยุทธศาสตร์ European Green Deal มีการกำหนดแนวทางการดำเนินการไว้อย่างเชื่อมโยง สอดคล้องและครอบคลุมผ่าน 9 ขอบเขต เพื่อส่งเสริมร่วมกันทั้งระบบเศรษฐกิจให้พัฒนาไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน ดังนี้ 1) การดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศ (climate action) 2) การจัดหาพลังงานที่สะอาด ราคาเข้าถึงได้ และปลอดภัย 3) การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเพื่อเศรษฐกิจที่สะอาดและหมุนเวียน 4) การคมนาคมและการขนส่งที่ยั่งยืนและชาญฉลาด 5) การออกแบบระบบอาหารที่เป็นธรรม ดีต่อสุขภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 6) การรักษาและฟื้นฟูระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ 7) สภาพแวดล้อมปลอดมลภาวะ 8) การเงินสีเขียว 9) การกำกับดูแลกิจการอย่างยั่งยืน

ทางสำนักงานที่ปรึกษาฯ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการที่มุ่งมั่นของแผนปฏิรูปสีเขียวของสหภาพยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “Sustainable Product Initiative” ซึ่งเป็นหนึ่งในเครื่องมือในแนวทางการดำเนินการที่ 3 การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเพื่อเศรษฐกิจที่สะอาดและหมุนเวียน (หรือ New Circular Economy Action Plan) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้สินค้าที่ผลิตขึ้นมามีการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอน (fit for a climate) ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและอยู่ภายใต้แนวคิด

เศรษฐกิจหมุนเวียน (resource-efficient and circular economy) ลดการเกิดของเสียหรือขยะ (reduce waste) และทำให้สินค้าที่มีความยั่งยืน (high sustainability performance) เป็นบรรทัดฐานของสหภาพยุโรป

และจากการที่สหภาพยุโรปเป็นหนึ่งในตลาดส่งออกที่สำคัญของไทย คิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ 7-10 ของมูลค่าการส่งออกของไทย **ผ่านสินค้าส่งออกสำคัญไปสหภาพยุโรป เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์-อุปกรณ์และส่วนประกอบ แผงวงจรไฟฟ้า ผลิตภัณฑ์ยาง และเครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ** (ตามข้อมูลของกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ) ซึ่งสินค้าที่กล่าวมาข้างต้นนั้นส่วนใหญ่จะอยู่กลุ่มที่ทางสหภาพยุโรปได้จัดความสำคัญให้เป็นกลุ่มเป้าหมายในระยะแรก (อิเล็กทรอนิกส์ ไอซีที สิ่งทอ เฟอร์นิเจอร์ และสินค้าขั้นกลาง เช่น เหล็ก ซีเมนต์ สารเคมี) ในการตั้งข้อกำหนดเพื่อให้สินค้าที่วางขายในสหภาพยุโรปมีความยั่งยืน

โดยในปัจจุบัน สถานะ ณ เดือนมิถุนายน 2564 การจัดทำร่างกฎหมาย Sustainable Products Initiative เพิ่งปิดรับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาชนต่อเอกสารการประเมินผลกระทบซึ่งมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น (หรือที่เรียกว่า “public consultation”) ซึ่งจะมีการหารือและประเมินทางเลือกและผลกระทบร่วมกับคณะกรรมการตรวจสอบกฎระเบียบ (Commission Impact Assessment) ในเดือนกันยายน และคาดว่าในช่วงไตรมาสที่ 4 ของปี 2564 (ร่าง) กฎหมายดังกล่าวจะได้รับการรับรองจากคณะกรรมาธิการยุโรป โดยประเด็นที่จะให้ความสำคัญในการพิจารณา คือ การสร้างข้อกำหนดที่มีความสอดคล้อง (Harmonised requirements) การกำหนดข้อกำหนดแบบเฉพาะตัวในแต่ละสินค้าหรือกลุ่มสินค้า (Tailored and specific requirements) การบังคับใช้ที่เพียงพอและการตรวจสอบตลาด (Adequate Enforcement and Market Surveillance) เชื่อมโยงกับข้อกำหนดของสินค้าที่มีอยู่ก่อนและที่กำลังจะเกิดขึ้น รวมไปถึง horizontal legislation ด้วย

สำหรับมาตรการที่อยู่ระหว่างการพิจารณาที่ส่งผลต่อผู้ประกอบการมี 2 มาตรการใหญ่ ดังนี้ 1) แก้ไขกฎหมาย “Ecodesign Directive” ขยายขอบเขตจาก energy efficient products สู่ resource efficient products โดยจะมีมาตรฐานของ “สินค้ายั่งยืน” สำหรับการขอรับใบรับรองเครื่องหมาย CE และ 2) มาตรการ Digital product passport การทำข้อมูลรายละเอียดสินค้าที่ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้ผ่านระบบดิจิทัล

ทั้งนี้ ในปัจจุบัน ข้อกำหนดต่างๆ ยังคงอยู่ในชั้นของการรับฟังความคิดเห็นหรือระหว่างการดำเนินการเพื่อเสนอร่างกฎหมาย ทำให้ยังไม่มีความชัดเจนมากนัก แต่ถึงกระนั้นจากเอกสารที่เผยแพร่ในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากสาธารณชน จะทำให้สามารถเห็นขอบเขตคร่าวๆ ได้

ในรายงานพิเศษฉบับนี้ จะแบ่งออกเป็น 4 บท ดังนี้ บทแรกเป็นการทำความรู้จักกับ Sustainable Products Policy Initiative ถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ สถานะปัจจุบัน ต่อมาในบทที่สองจะเจาะลึกไปที่กรอบมาตรการที่อยู่ระหว่างการพิจารณาที่ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการ บทที่ 3 จะกล่าวถึงผลกระทบต่อบริษัทเอกชน และท้ายที่สุดในบทที่ 4 จะกล่าวถึงแนวทางการดำเนินการของภาครัฐ และข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นของสำนักงานที่ปรึกษาฯ

1. ทำความรู้จักกับ Sustainable Products Initiatives

เนื่องจากผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่มาจากสินค้า ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 80 ล้วนมาจากการออกแบบสินค้าที่ไม่ส่งเสริมต่อระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยก่อนหน้านั้นทางสหภาพยุโรปมีการประกาศใช้ Ecodesign Directive ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จในการควบคุมประสิทธิภาพของการใช้พลังงานและรูปแบบหมุนเวียนของทรัพยากรของสินค้าที่เกี่ยวข้องกับพลังงาน แต่เพื่อให้ตอบโจทย์และบรรลุเป้าหมายความเป็นกลางทางสภาพภูมิอากาศ การประหยัดทรัพยากร และการลดของเสีย รวมไปถึงความเป็นผู้นำในด้านความยั่งยืนให้กลายเป็นบรรทัดฐานของสหภาพยุโรป ดังนั้น คณะกรรมาธิการจึงเสนอความคิดริเริ่มด้านกฎหมายเกี่ยวกับนโยบายผลิตภัณฑ์ที่ยั่งยืนขึ้น (Sustainable Product Legislative Initiative)

Sustainable Products Initiative เป็นหนึ่งในแผนการจัดทำกฎหมายของสหภาพยุโรปตามกรอบการดำเนินการของแผนปฏิบัติการเศรษฐกิจหมุนเวียน (EU Circular Economy Action Plan) อยู่ในกรอบยุทธศาสตร์ EU Industrial Strategy ซึ่งเป็นขอบเขตการดำเนินการที่ 3 การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเพื่อเศรษฐกิจที่สะอาดและหมุนเวียน ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ใหญ่ European Green Deal โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้สินค้าที่วางขายอยู่ในตลาดสหภาพยุโรปมีความยั่งยืนมากขึ้น ผ่านการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอน และ ลดการใช้ทรัพยากรในการผลิตสินค้า โดยนโยบายนี้จะเชื่อมโยงกับนโยบายอื่นๆ ที่อยู่ในแผนปฏิบัติการเศรษฐกิจหมุนเวียนด้วยกัน นั่นคือ นโยบายเพื่อให้อำนาจการตัดสินใจแก่ผู้บริโภค (empowering consumers) และการอ้างสิทธิ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (substantiating green claims) ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการและจะแล้วเสร็จในปลายปี 2564 นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงกับนโยบายสิทธิในการซ่อมแซม (right to repair) การปล่อยมลพิษของอุตสาหกรรม (industry emissions) และการรับรองที่นำโดยอุตสาหกรรม (industry-led certification) ซึ่งเป็นกลุ่มนโยบายที่ใช้กับสินค้าทุกประเภท

** ข้อมูลเพิ่มเติม : European Green Deal ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการสำหรับส่งเสริมในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้เป็นไปอย่างมั่นคงและยั่งยืนผ่าน 9 ขอบเขต ดังนี้ 1) การดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศ (climate action) 2) การจัดหาพลังงานที่สะอาด ราคาเข้าถึงได้ และปลอดภัย 3) การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเพื่อเศรษฐกิจที่สะอาดและหมุนเวียน 4) การคมนาคมและการขนส่งที่ยั่งยืนและชาญฉลาด 5) ออกแบบระบบอาหารที่เป็นธรรมดีต่อสุขภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 6) การรักษาและฟื้นฟูระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ 7) สภาพแวดล้อมปลอดมลภาวะ 8) การเงินสีเขียว 9) การกำกับดูแลกิจการอย่างยั่งยืน*

***แผนผังความเชื่อมโยง** European Green Deal สู่ Sustainable Product Policy Initiative*

เสาหลักของนโยบาย Sustainable Product Initiative แบ่งได้เป็น 5 เสาหลักด้วยกัน คือ

1) **การออกแบบผลิตภัณฑ์อย่างยั่งยืน** -> สหภาพยุโรปกำลังผลักดันให้บริษัทต่างๆ ผลิตสินค้าที่มีความทนทาน สามารถนำมาใช้ซ้ำ อัพเกรด และซ่อมแซมได้ รวมถึงต้องการให้มีการเพิ่มปริมาณวัสดุรีไซเคิลในขณะที่ลดการปล่อยคาร์บอนและมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมของสินค้า

2) **การนำเสนอสินค้าในรูปแบบการบริการแบบหมุนเวียน** -> มีเป้าหมายเพื่อทำให้รูปแบบการดำเนินธุรกิจเป็นแบบหมุนเวียน ลดและเลิกการใช้สินค้าแบบใช้แล้วทิ้ง และจูงใจให้ผู้บริโภคหันมาซ่อมแซมและนำสินค้าที่ซื้อนำไปใช้ซ้ำ โดยต้องการให้บริษัทเปลี่ยนไปใช้การนำเสนอสินค้าในรูปแบบการบริการแบบหมุนเวียน ซึ่งลูกค้าจะได้รับบริการเต็มรูปแบบและประสบการณ์ในการใช้ผลิตภัณฑ์ และอาจรวมถึงบริการหลังการขาย เช่น การซ่อมแซม รวมถึงการเช่าซ้ำที่เพิ่มขึ้น

3) **การติดตามสินค้าตลอดวงจรชีวิต** -> การสามารถติดตามสินค้าได้ตลอดทั้งห่วงโซ่คุณค่าเป็นลักษณะสำคัญของนโยบาย Sustainable Product Initiative โดยเรียกร้องให้บริษัทต่างๆ นำวิธีการวิเคราะห์วงจรชีวิต (LCA) มาใช้เพื่อติดตามผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและกระบวนการผลิตของสินค้าจากวัตถุดิบจนถึงจุดสิ้นสุดของวงจรชีวิตของสินค้านั้นๆ

โดยนโยบายดังกล่าวต้องการส่งข้อกำหนดด้านข้อมูลผ่านเครื่องมือต่างๆ เช่น พาสปอร์ตดิจิทัลของสินค้า (Digital Product Passport) ซึ่งจะทำให้บริษัทต่างๆ ต้องรับผิดชอบในคำมุ่งมั่นเพื่อความยั่งยืนในทุกขั้นตอนของวงจรชีวิตสินค้า ซึ่งปัจจุบันขอบเขตที่อยู่ระหว่างการปรึกษาหารืออย่างต่อเนื่องนั้นกว้างมาก และรวมไปถึงคำแนะนำในการซ่อมแซมและอัพเกรด การบ่งบอกถึงการมีสารเคมีอันตราย การนำกลับมาใช้ใหม่ ปริมาณวัสดุรีไซเคิล การรีไซเคิล การกำจัดอย่างถูกต้อง และข้อมูลการเคลื่อนที่ของของเสียนั้นๆ เพื่อทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสินค้านั้นได้รับข้อมูลที่จำเป็นและถูกต้อง โดยผู้บริโภคก็จะสามารถทราบถึงข้อมูลส่วนประกอบ สารเคมี วิธีการซ่อมแซม การอัปเดต แหล่งหาอะไหล่สินค้า และสารอันตรายที่อาจมีอยู่ในสินค้านั้นๆ เพื่อให้ผู้บริโภคมีข้อมูลในการตัดสินใจมากขึ้น และสนับสนุนผู้บริโภคใช้สินค้าให้นานมากขึ้น รวมไปถึงการใช้ประโยชน์จากข้อมูลสำหรับผู้เล่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวมและคัดแยก จะได้แยกประเภทอย่างถูกต้อง ไปจนถึงบริษัทรีไซเคิลที่สามารถทราบได้ว่าต้องใช้สารเคมีอะไรในการรีไซเคิลสินค้าเหล่านั้น โดยหมายรวมถึงการดูแลในมิติสังคม ตลอดทั้งวงจรชีวิตสินค้า เช่น การทำ Due diligence ในการติดตามการได้มาซึ่งวัตถุดิบ

4) **การห้ามทำลายสินค้าที่ขายไม่ออก** -> นโยบายดังกล่าวเป็นไปตามแนวทางของประเทศสมาชิกหลายประเทศในช่วงไม่กี่เดือนที่ผ่านมา การดำเนินการนี้ต้องการที่จะให้บริษัทต่างๆ คาดการณ์จำนวนสินค้าที่ผลิต ไม่ให้ผลิตมากเกินจำนวนความต้องการ เพื่อต้องการลดปริมาณสินค้าที่ขายไม่ได้ในตลาดสหภาพยุโรป ซึ่งในปัจจุบันการกำหนดเกณฑ์ยังอยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อกำหนดขอบเขตของข้อห้ามนี้และเพื่อลดจำนวนสินค้าที่ขายไม่ออกในตลาดสหภาพยุโรป รวมไปถึงการจำกัดสินค้าแบบใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้งและต่อต้านการเสื่อมสภาพก่อนเวลาอันควร

5) **การเคลื่อนที่ของของเสียและทรัพยากรหมุนเวียน** -> เพื่อส่งเสริมการไหลของทรัพยากรหมุนเวียนจะต้องมีการกำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจนสำหรับการขนส่งของเสีย การจำแนกประเภท และคำจำกัดความ นโยบายดังกล่าวจะลดปริมาณของเสียด้วยการห้ามบริษัททำลายสต๊อกสินค้าหรือสินค้าที่ขายไม่ออก รวมไปถึงบริษัทยังต้องเพิ่มปริมาณการใช้วัตถุดิบรีไซเคิลในสินค้าของตนและมีส่วนร่วมในแนวทางนำสินค้ามาอัพเดตหรือปรับปรุงเพื่อยืดอายุการใช้งาน (remanufacturing practices)

สถานะปัจจุบันของการจัดทำร่างกฎหมาย

โดยปัจจุบันในเดือนมิถุนายน 2564 สถานะของการจัดทำร่างกฎหมาย Sustainable Products Initiative เพิ่งปิดรับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาชนต่อเอกสารการประเมินผลกระทบซึ่งมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น (หรือที่เรียกว่า “public consultation”) ซึ่งจะมีการหารือและประเมินทางเลือกและผลกระทบร่วมกับคณะกรรมการตรวจสอบกฎระเบียบ (Commission Impact Assessment) ในเดือนกันยายน และคาดว่าในช่วงไตรมาสที่ 4 ของปี 2564 (ร่าง) กฎหมายดังกล่าวจะได้รับการรับรองจากคณะกรรมาธิการยุโรป

โดยประเด็นที่จะให้ความสำคัญในการพิจารณา คือ การสร้างข้อกำหนดที่มีความสอดคล้อง (Harmonised requirements) การกำหนดข้อกำหนดแบบเฉพาะตัวในแต่ละสินค้าหรือกลุ่มสินค้า (Tailored and specific requirements) การบังคับใช้ที่เพียงพอและการตรวจสอบตลาด (Adequate Enforcement and Market Surveillance) เชื่อมโยงกับข้อกำหนดของสินค้าที่มีอยู่ก่อนและที่กำลังจะเกิดขึ้น รวมไปถึง horizontal legislation ด้วย

2. มาตรการที่อยู่ระหว่างการพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการ

ภายใต้การจัดทำร่างกฎหมาย **Sustainable Products Policy Initiative มีมาตรการที่อยู่ระหว่างการพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการอุตสาหกรรม 2 ขอบเขตด้วยกัน ได้แก่ 1)** ***การแก้ไขกฎหมาย Ecodesign Directive (2009/125/EC)*** ให้ครอบคลุมขอบเขตสินค้าหลากหลายประเภทมากขึ้น โดยขยายจาก “energy efficient products” สู่ “resource-efficient products” และให้มีความยั่งยืน และ 2) ***มาตรการ digital product passport*** จัดทำข้อมูลรายละเอียดสินค้าที่ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้ผ่านระบบดิจิทัล

2.1 การแก้ไขกฎหมาย Ecodesign Directive ให้มีการขยายขอบเขตการรับรองสินค้าหลากหลายมากขึ้น จากปัจจุบันสินค้าที่ต้องได้รับการรับรองเครื่องหมาย “CE” เพื่อวางจำหน่ายในสหภาพยุโรป เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าเพื่อแสดงว่าเป็นสินค้าประหยัดพลังงาน และของเล่นเด็กเพื่อแสดงถึงความปลอดภัย ในอนาคตจะบังคับใช้กับสินค้าหลากหลายประเภทมากขึ้น โดยขยายจาก “energy efficient products” สู่ “resource-efficient products” เพื่อส่งเสริมการประหยัดทรัพยากร **ลักษณะของสินค้าต้องมีความคงทนมากขึ้น (more durable) สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้ (reusable) สามารถซ่อมแซมได้ (repairable) สามารถรีไซเคิลได้ (recyclable) และ ประหยัดพลังงาน (energy-efficient)** โดยจะครอบคลุมสิ่งทอ อิเล็กทรอนิกส์ เฟอร์นิเจอร์ เหล็ก เคมีภัณฑ์ และอื่นๆ โดยกฎหมายนี้ใช้กับบริษัทใดๆ ที่วางจำหน่ายสินค้าในตลาด สหภาพยุโรป ไม่ใช่แค่บริษัทในยุโรปเท่านั้น

2.2 มาตรการ “digital product passport” จัดทำข้อมูลรายละเอียดสินค้าที่ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้ผ่านระบบดิจิทัล เช่น ส่วนประกอบ สารเคมี วิธีการและศูนย์ซ่อมและทำลาย แหล่งหาอะไหล่สินค้า เพื่อให้ผู้บริโภคมีข้อมูลในการตัดสินใจมากขึ้น และสนับสนุนให้ผู้บริโภคใช้ผลิตภัณฑ์ให้นานขึ้น

ข้อมูลเพิ่มเติมของ Digital Product Passport

- Digital Product Passport (DPP) คืออะไร

การเก็บข้อมูลของสินค้า โดยมีการกำหนดว่าต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับความยั่งยืน การหมุนเวียน และการเก็บรักษามูลค่าผ่านการใช้ซ้ำ การนำกลับมาปรับปรุงใหม่ หรือการรีไซเคิล รวมไปถึงการกำหนดสิทธิในการ

เข้าถึงข้อมูลของผู้เล่นต่างๆ ในห่วงโซ่คุณค่า ผ่านระบบกระจายอำนาจ ซึ่งเชื่อมโยงกับ European Dataspace for Smart Circular Applications (EDSCA)

โดยข้อมูลดังกล่าวจะสามารถนำไปใช้ในหลากหลายมิติ เช่น

- สามารถติดตามที่มาจากการสกัดหรือการผลิตของวัตถุดิบ
- ทำให้ผู้ผลิตสามารถผลิตเพื่อทำ products digital twin ซึ่งเป็นเสมือนคู่เสมือนของสินค้าที่จับต้องได้จริง และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวงจรชีวิตของสินค้าตั้งแต่การออกแบบ และการผลิตไปจนถึงการใช้งานและการกำจัดทิ้งในขั้นสุดท้าย สำหรับลูกค้าที่ทำธุรกรรมแบบ B2B
- สามารถติดตามวงจรชีวิตของสินค้า ทำให้ง่ายต่อการนำสินค้าไปปรับปรุง (remanufacturing) ซ่อมแซม การนำกลับมาใช้ใหม่ การรีไซเคิล หรือการสร้างรูปแบบธุรกิจใหม่
- ช่วยสนับสนุนงานในการตรวจสอบตลาดของหน่วยงาน/ศุลกากร
- ทำให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพื่อนำไปเชื่อมโยงกับการให้ผลประโยชน์ที่ผูกกับศักยภาพความยั่งยืนของสินค้า
- ทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลตรวจสอบแล้วที่เกี่ยวข้องกับสินค้านั้นๆ ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจซื้อ

หลังจากการปิดรับฟังความคิดเห็นจาก Formal public consultation ร่วมกับกิจกรรม Stakeholder Consultation Workshop ผู้ดำเนินนโยบายนี้ได้สรุปความเห็นเบื้องต้นในประเด็นต่างๆ โดยสามารถแบ่งเป็น 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

- การใช้งาน : ต้องมีการระบุอย่างชัดเจน ค่อยเป็นค่อยไป สร้างจากข้อมูลที่มีอยู่หรือตามฐานข้อมูลที่มีอยู่ อ้างอิงด้วยการใช้ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ สามารถเปรียบเทียบกันได้ มีความชัดเจนของข้อมูล
- การกำกับดูแล : ควรเป็นระบบเปิด (Decentralized system) และมีมาตรฐาน (เช่น ISO) เพื่อให้มั่นใจว่าสามารถนำไปใช้ร่วมกันได้
- เทคโนโลยี : ระบบที่ใช้ควรเป็นระบบกระจายอำนาจ ต้องมั่นใจว่าข้อมูลสาธารณะจะต้องไม่ถูกเก็บเป็นความลับ โดยมองว่าระบบบล็อกเชนเป็นระบบหนึ่งที่สามารถเข้ามาเกี่ยวข้องได้
- การเข้าถึงข้อมูล : ต้องมีการรักษาสมดุลของการเข้าถึงข้อมูลแบบเปิดกับการรักษาความลับที่จำเป็น ต้องมีการกำหนดความรับผิดชอบในการป้อนข้อมูลและความถูกต้อง รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงความเป็นเจ้าของ การปฏิบัติตามข้อกำหนด การบริหารจัดการที่เป็นกลาง

สำหรับหลักการเบื้องต้น ซึ่งคาดว่าจะถูกนำมาใช้ใน Digital Product Passport

- ทุกสินค้าจะได้รับรหัสประจำตัว (unique identifier) พร้อมข้อมูลพื้นฐาน เช่น ผู้ผลิต รุ่น วันที่ โดยข้อมูลดังกล่าวจะถูกเก็บแบบการลงทะเบียนแบบรวมศูนย์ จะไม่ทำแบบ sector-based passport เพราะมันมีความเชื่อมโยงกันของห่วงโซ่คุณค่า โดยในทุกภาคส่วนจะมีการแยกหลักการในการคิดคำนวณ
- ข้อมูลดังกล่าวจะถูกสร้างในรูปแบบคล้ายกับ URL (Uniform Resource Locator) เมื่อนำไปรวมกับแท็ก (อย่าง QR code หรือ RFID หรือ Bluetooth tag) จะทำให้บริษัท ผู้บริโภค หน่วยงานภาครัฐ สามารถเชื่อมต่อโดยตรงเข้าถึงข้อมูลดิจิทัลของสินค้านั้นๆ ได้

สำหรับการจัดการข้อมูลที่เป็นความลับ

- ข้อมูลส่วนใหญ่สามารถอยู่ในสถานที่ต้นทางได้ ไม่จำเป็นต้องคัดลอกข้อมูลเข้ารวมศูนย์ การลงทะเบียนเพื่อขอเข้าถึงข้อมูลสามารถจัดการได้ด้วยกลุ่มบุคคลที่สามที่วางใจได้ เพื่อจะได้ลดภาระการทำงานและ ลดต้นทุน โดยมีโมเดล เช่น GS1 ซึ่งเป็นโมเดลการแลกเปลี่ยนข้อมูลผลิตภัณฑ์ทั่วโลกให้ง่ายขึ้นและสอดคล้องกัน เป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานสำหรับเจ้าของแบรนด์และผู้ค้าปลีกในการปรับปรุงความถูกต้องของข้อมูลและความสมบูรณ์สำหรับผู้บริโภค
- เทคโนโลยีบัญชีประเภทแบบกระจาย ซึ่งอาจหมายถึงการใช้บล็อคเชนและเทคโนโลยีอื่นๆ รวมด้วย
- หลักการในการเข้าถึงข้อมูลของผู้เล่นต่างๆ คือ need-to-know basis ถ้าผู้เล่นคนไหนไม่จำเป็นต้องรู้ข้อมูลนั้น ก็จะไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลนั้นได้ การรวบรวมข้อมูลเป็นเหมือนตึกขนาดใหญ่ ซึ่งไม่ใช่ทุกคนที่จะสามารถเข้าได้ทุกห้อง

<u>การคาดการณ์เกี่ยวกับข้อมูลที่จะแสดงบน Digital Product Passport</u>

- การระบุ “families of attributes” อาจต้องมีการระบุใน horizontal legislation โดยต้องตระหนักว่าทุก attribute ควรอยู่ในหลักการข้อมูลที่ควรรู้ (need-to-know)
- รายการข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งเป็นการคาดการณ์จากหนึ่งในผู้ดำเนินการ ยังไม่ถึงขั้นหารือในคณะกรรมาธิการ
  - ✓ ชื่อรุ่น
  - ✓ ผู้ผลิต
  - ✓ ขนาด สี รูปภาพของโมเดล
  - ✓ ที่ตั้งของโรงงานผลิต
  - ✓ ที่มาของวัตถุดิบ
  - ✓ ตัวชี้วัดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (PEF profile)

- ✓ ตัวชี้วัดความหมุนเวียน (circularity indicators)
- ✓ ตัวชี้วัดทางสังคม / Due diligence
- ✓ สารประกอบทางเคมี (chemical content)
- ✓ การนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้อีก (Recycled Content) เป็นส่วนผสม
- ✓ คำแนะนำการใช้ (Use instruction)
- ✓ คำแนะนำในการรีไซเคิล (Recycling instruction)
- ✓ คำแนะนำในการแยกชิ้นส่วน (Dismantability instructions)
- ✓ ฉลากต่างๆ และการรับรองสีเขียว (Other labels & green claim)

3. ผลกระทบต่อภาคเอกชน

Sustainable Products Initiatives จะส่งผลต่อทุกบริษัทที่ผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายในตลาดสหภาพยุโรป ในทุกแง่มุมไม่ว่าจะเป็นการออกแบบ การผลิต และการขายผลิตภัณฑ์ เพราะหลังจากนี้สินค้ายั่งยืน ซึ่งหมายถึงการทำให้สินค้ามีความทนทานและสามารถซ่อมแซมได้ รวมทั้งยังช่วยลดของเสียและสารเคมีอันตรายจะกลายมาเป็นบรรทัดฐานใหม่ของสินค้าในตลาดสหภาพยุโรป นอกจากนั้นเนื่องจากตลาดสหภาพยุโรปก็เป็นอีกหนึ่งตลาดที่ถือว่ามีอำนาจในตลาดโลก และเพื่อยังคงรักษาความสามารถในการแข่งขันของบริษัทของสหภาพยุโรปเอง ดังนั้นต้องมีการผลักดันให้แนวคิดดังกล่าวขึ้นไปสู่มาตรฐานของโลกไม่ช้าก็เร็ว รวมไปถึงเทรนด์ของการบริโภคก็คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ฉะนั้นจึงทำให้ผู้ประกอบการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทที่ส่งออกสินค้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปซึ่งเป็นผู้รับผลกระทบทางตรง ควรเริ่มเตรียมพร้อมสำหรับวิธีการใหม่ในการตรวจวัดและการได้รับฉลากความยั่งยืน ต้องทำให้สินค้าเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งต้องดำเนินการศึกษาเรื่องการเก็บข้อมูลในกระบวนการผลิตในแต่ละขั้นตอน ให้สอดคล้องทั้งในเชิงของสิ่งแวดล้อมและสังคม สำหรับบริษัทที่อาจไม่ได้ส่งออกโดยตรง แต่ถ้าหากคู่ค้าหรือบริษัทที่เราส่งชิ้นส่วนให้เป็นบริษัทส่งสินค้าไปที่สหภาพยุโรป ก็อาจต้องปรับตัวเช่นกัน

นโยบายดังกล่าวเป็นการควบคุมเริ่มตั้งแต่การออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งหมายความว่าบริษัทต่างๆ จำเป็นต้องเริ่มคิดเกี่ยวกับวิธีทำอย่างไรให้สินค้ามีความยั่งยืน เช่น ความทนทานและความสามารถในการรีไซเคิลเข้าในกระบวนการพัฒนาสำหรับสินค้าที่จะวางจำหน่ายในอีก 2-3 ปีข้างหน้า

แนวทางในการปรับตัวต้องดำเนินการติดตามข่าวสาร โดยเฉพาะในตอนนี้ที่สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งดูแล 45 กลุ่มอุตสาหกรรม 11 คลัสเตอร์ได้ตื่นตัวในการส่งมอบข้อมูล รวมทั้งจัดกิจกรรมสัมมนาเพื่ออัพเดตเกี่ยวกับมาตรการต่างๆ ของสหภาพยุโรปที่ส่งผลต่อการส่งออกของไทย ก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะทำให้สามารถทราบถึงความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้น

4. แนวทางการดำเนินการของภาครัฐ และข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นของสำนักงานที่ปรึกษาฯ

ภาครัฐจะเป็นตัวช่วยและสนับสนุนให้ภาคเอกชนสามารถดำเนินการค้าขายระหว่างประเทศไปได้ด้วยดี จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจาก Sustainable Product Initiative ไปจนถึง Digital Product Passport ซึ่งทำให้เกิดความท้าทายอย่างมากต่อภาคเอกชน ซึ่งภาคเอกชนมีทั้งทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นแล้วต้องการคำแนะนำ และภาคเอกชนที่อาจไม่ทราบเลย ซึ่งภาครัฐควรสร้างความตระหนักนี้ให้เกิดขึ้น เพราะท้ายที่สุดแล้วจากเทรนด์ต่างๆ มักจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ รวมไปถึงการดำเนินการของภาครัฐในเชิงสนับสนุน เช่น การบูรณาการระหว่างหน่วยงานรัฐ ในการผลักดันเพื่อติดตามข่าวสารและพิจารณาว่าอุตสาหกรรมใดได้รับผลกระทบรุนแรงบ้าง และตั้งหน่วยงานกลางเพื่อประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ เนื่องจากในปัจจุบันเริ่มมีหลายฝ่ายที่เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและต้องการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนภาคเอกชนไทย รวมไปถึงการรับฟังข้อเสนอแนะจากภาคเอกชน เนื่องจากท้ายที่สุดแล้วผู้ที่ต้องปฏิบัติคือภาคเอกชนเอง และจากการรับฟังความคิดเห็นของกรอบกฎหมายนี้ ได้พบว่าในเชิงทฤษฎีกับภาคปฏิบัติอาจมีความยากในการทำให้เกิดขึ้นจริง สำหรับปัจจุบัน กรมยุโรป กระทรวงต่างประเทศ จะดำเนินการความร่วมมือกับทางสหภาพยุโรปโดยตรง โดยมีแนวคิดในการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการเตรียมความพร้อมดังกล่าว โดยจะเชิญผู้เชี่ยวชาญจากทางสหภาพยุโรปไปบรรยายที่ประเทศไทย และทางฝ่ายสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยที่จะจัดซีรี่ย์สัมมนาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับอุตสาหกรรมส่งออกไทยด้วย

ทั้งนี้สำนักงานที่ปรึกษาฯ ขอแสดงข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า จากการศึกษาการรับฟังความคิดเห็นในการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับด้านอุตสาหกรรม พบว่าทางบริษัทในสหภาพยุโรป หากทำธุรกิจประเภทเดียวกันจะเข้าร่วมอยู่ด้วยกันเป็นสมาคม และส่วนมากหากต้องการแสดงความคิดเห็นจะเป็นการรับฟังจากในสมาคมและตกผลึกกันถึงสิ่งที่ต้องการ ก่อนที่จะแสดงความคิดเห็นออกมา และค่อนข้างมีความตื่นตัวและติดตามการเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะนำไปปฏิบัติที่ส่งผลกระทบต่อเขาไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม ดังนั้นการสนับสนุนให้เกิดสมาคมที่เฉพาะในแต่ละอุตสาหกรรมอาจเป็นผลดีในการช่วยกันหรือสนับสนุนเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพตลาดต่างๆ หรือการส่งเสริมให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากสมาคมต่างๆ เพื่อให้เกิดเวทีระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ในการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อจะได้มีการจัดทำนโยบาย หรือขับเคลื่อนนโยบายไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

.....

บรรณานุกรม

- รายงาน Circular economy and voluntary standard 6 organizations recount their experience
  https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2020:98:FIN

- ข้อมูลเพิ่มเติมของ digital product passport
  https://orgalim.eu/news/orgalim-policy-exchange-sustainable-products-initiative-and-eu-digital-product-passport

- Sustainable products initiative
  https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12567-Sustainable-products-initiative_th

- GS1 model
  https://www.gs1.org/standards/gs1-global-data-model

- ภาวะการค้าระหว่างประเทศของไทยประจำเดือน ของสำนักนโยบายและแผน ของกระทรวงพาณิชย์
  http://www.tpso.moc.go.th/international_trade

- everything-you-need-to-know-about-the-eus-upcoming-sustainable-product-initiative
  https://www.ohanapublicaffairs.eu/en/2021/04/27/everything-you-need-to-know-about-the-eus-upcoming-sustainable-product-initiative/

- Digital twins of product
  https://platformvaluenow.org/signals/digital-twins-of-products/

.....